

Кудря Віталій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації охорони
громадського порядку ННІ № 3
НАВС

Кудря Вікторія Володимирівна,
кандидат психологічних наук,
старший викладач НАВС

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ХОДІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Питання дотримання, захисту прав і свобод людини й громадянина є головним конституційним обов'язком держави та її інституцій [1]. Провідну роль у цьому відведено правоохоронним органам, зокрема Національній поліції, яка, перебуває в найрізноманітніших правових відносинах з громадянами та наділена цілим комплексом завдань і функцій у цій сфері. Перш за все мова йде про забезпечення публічної безпеки і порядку; охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидію злочинності; надання у межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Саме розмаїття суспільних відносин, що виникають у сфері діяльності поліції, визначає її відмінність від інших державних органів. Безпосередньо це стосується її складових частин; розподілу повноважень між підрозділами і службами (карний розшук, служба ДОП, поліція особливого призначення); форм і методів роботи; видів діяльності (адміністративна, кримінально-процесуальна, оперативно-розшукова та ін.).

Отже, Національну поліцію можна визначити як особливий орган державної влади, який входить до системи правоохоронних органів і здійснює професійну управлінську діяльність із захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян,

протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та забезпечення публічної безпеки і порядку.

Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки в законний спосіб спеціально уповноваженими на те органами держави. Такими повноваженнями наразі наділена Національна поліція України в рамках застосування поліцейських заходів.

Поліцейський захід — це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [2].

Аналіз положень Закону у частині вказаного вище поняття дозволяє здійснити поділ поліцейських заходів на дві групи:

- поліцейські превентивні заходи;
- поліцейські заходи примусу.

Так, для виконання покладених завдань поліцейський вживає заходів реагування на правопорушення та може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

Іншу групу поліцейських заходів становлять заходи примусу, до яких законодавець відносить:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

Більшість поліцейських заходів носить профілактично-попереджувальний характер і мають на меті недопущення протиправної поведінки з боку конкретних осіб, а також усунення детермінантів правопорушень і створенні умов, що їх виключають. Також необхідно додати, що правильно обраний поліцейський захід в ряді випадків сприяє виявленню правопорушень.

Незважаючи на профілактичний характер поліцейських заходів, більшість авторів, що досліджували питання їх застосування вважають, що подібні заходи мають примусовий характер і здійснюються в процесі односторонньої реалізації владних повноважень. В той же час, застосовуючи такий захід працівник поліції тим самим створює умови необхідні для неухильного додержання законів, виявлення і припинення правопорушень (злочинів), посягань на суспільні відносини, що охороняються державою.

При застосуванні поліцейських заходів важливо розуміти, що права людини представляють собою імперативний стандарт, адже отримуючи закріплення у правових нормах, що чітко прописують можливі варіанти поведінки поліцейських, права людини стають правилом, формально визначеним, обов'язковим для всіх, гарантованим відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту.

Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції і має бути законним, необхідним, пропорційним і ефективним.

Поряд із загальними вимогами до поліцейських превентивних заходів та поліцейських заходів примусу законодавець встановив й вимоги до їх припинення, серед яких:

- якщо досягнуто мети його застосування;
- якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною;
- якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Зазначені вимоги до моменту припинення застосування поліцейського заходу є запорукою правомірності дій поліцейського та унеможливляють будь-які зловживання з приводу застосування наданого Законом інструменту.

Таким чином кожен із поліцейських заходів має свою мету, властивості, характер впливу на суспільні відносини, права і свободи громадян, умови та підстави застосування. В залежності від обраного заходу поліція регулює, контролює та здійснює дозвільні і попереджувальні функції та є диференційованим інструментом державної влади і одним з найважливіших елементів механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254-к/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.